

מה מתכננת מצרים בסיני?

עמיהוד ישראל

בעוד היוקה ממשיכה לרתוח באיראן ושר ההגנה האמריקאי מנסה לאושש את סעודיה ולהקשיח בעקיפין את מצרים, על חשבון ישראל, דנים המיניסטריונים המצריים בתוכניות שונות ומגוונות, שנועדו להטביע חותם מצרי, המוגרפי וכלכלי, על סיני, ולהפכו בכובא העת לבסיס מוצק שממנו ניתן יהיה לאיים על ישראל בהתאם לנסיבות הגיאופוליטיות בעתיד.

התחום הבולט ביותר בשיקוליהם של החוגים הממשלתיים המצריים נוגע ליעבוי המוגרפי מאסיבי ביותר בחצי האי סיני. בשלב הראשון - חותרת ממשלת מצרים להחזרת 20,000 מצרים לסיני, ואילו תוכנית מרחיקת לכת אחרת נוקבת ב-5 מיליון אזרחים מצריים שיושבו בחצי האי. למצרים אין, כידוע, בעיית מחסר באוכלוסין, ונהפוך הוא. אומדן האוכלוסיה המצרית לדצמבר 1978 הצביע על כ-41 מיליון נפש (כ-40% מהם בגילאי 17-0). עם ריבוי טבעי שנתי בשיעור 2.6%, תתווסף למצרים ב-5 השנים הבאות אוכלוסיה בת 6-7 מיליון נפשות. כמלים אחרות - לא יקשה על ממשלת מצרים להיפטר מעודפי אוכלוסיה בחומש הבא, ובלבד שתוקם תשתית כלכלית מינימלית בחצי האי סיני. הבעייה העיקרית היא הקצאת מקורות למימון תוכניות התשתית, וכאן נועד מקום של כבוד לערכי הסעודית ולארה"ב גם יחד.

שר השיכון המצרי, חסבאללה אל-כפראווי, קבע עוד באוקטובר 1978, כי, בסיני מצויים 900,000 פדאן (3,780,000 דונם) הראויים לעיבוד חקלאי, כלומר כ-15% מכלל השטחים המעובדים כיום במצרים. פירושו של דברים, להערכתו, שניתן ליישב כ-3 מיליון אזרחים מצריים על חקלאות, מבלי ליטול בחשבון תעסוקות בתעשיות מזון ושירותים שונים. להערכתו, מצויים גם מיהשקאה במידה מספקת, וכך סבור גם הגיאולוג הישראלי, פרופ' אריה איסר, הגורס כי במעמקי שכבות אבן החול הנובית שבלב מידבר אתיה שבמרכז סיני מצויים מאגרי מיתיהום ("מים פוסיליים"), שהצטברו ברבדי המעמקים כתוצאה מהיילדותם בתקופות גיאולוגיות גשומות. כל זאת, כמובן, מבלי להזרים מים מהנילוס לסיני, כפי שסברו לתוקם מספר ישראלים נלהבים, שבנו מיגדלי-קלפים של פרויקטים חקלאיים משותפים עם מצרים בסיני. השטחים בעלי הפוטנציאל החקלאי מצויים, לדעת השר המצרי, באזור סהל אתינה (צפונית-מזרחית מקנטרה) ובמרחב ואדי אל-עריש עד לגבול רפיח בצפון. בחלקם מעובדים אזורים אלה באורח אקסטנסיבי כבר היום. בחופי מפרץ סואץ, היינו באזורי עיון-מוסא ועיון-פר'עון, הוחל ביישוב בדווים כבר אחרי מלחמת אוקטובר. לאורך חופי היס-התיכון, בגזירת ברדאויל ובגזרות אחרות, יוקמו כפרי דייגים שיקבצו ריכוזי אוכלוסין חדשים, וכן יונח יסוד לבניין מיפעל-שימורים מהדגה.

שר החקלאות המצרי, ד"ר מחמוד דאוד, הוסיף וקבע, כי משרדו לא המתין עד "לשיחרור" כל סיני. אדרבא, החלק "ששחרר" מזרחית מהתעלה מעובד כבר חלקית. כך, למשל, עומד משרד החקלאות המצרי לסיים בשליש הראשון של שנת 1980 את פרויקט מזרח-האגמים על מנת לשקם ולטייב קרקע בשיעור 30,000 פדאן (126,000 דונם). התוכנית השנייה נוגעת

לדרום-מערב סיני, היינו לרצועה הצמודה למפרץ סואץ, היא רצועת הנפט. במרחב וואדי ראס-סדר ואבר-צ'וניירה מתכננת מצרים הכשרת-קרקע בסדר גודל של 15,000 פדאן (63,000 דונם). עד פה בוצעה תפירת בארות ממי-התהום המקומיים ואורגנה אגודה שיתופית חקלאית ("אגודת ראס-סדר החקלאית"), המעניקה שירותים לתושבי האזור. במקביל לכך, אורגנו הדייגים בחלקה המערבי של ימת ברדאויל (תחום האו"ם), כשחברי האגודה הללו מסייעים כיום במעגן אחד. משרד החקלאות המצרי מתכנן הקמתם של שלושה מעגני-דייג חדשים בימת-ברדאויל לאחר "השיחרור".

בשלהי שנת 1978 התבצע רישום אגודה-שיתופית לשיווק פרי עצי התומר בחוף היס-התיכון. בתחום המצרי הנוכחי ובאזור החיץ של האו"ם מצויים כ-65,000 עצים, הפוזרים בנאות-מידבר קטנות, כשהנאה הגדולה שבהן היא קטיה (מזרחית מרומני). משרד החקלאות המצרי אומד את סך עצי-התומר בצפון-סיני ביותר מ-150,000 פרטים. על בסיס זה יוקם מיפעל חדש לייצור קרביד, בנוסף לתעסוקות המסורתיות של קליעת סלים, ייצור סיבים וכיו"ב. שתי אגודות שיתופיות הוקמו לצורך זה בכפרים נגילה (בחוף הצפוני) ובאל-ח'רבה.

סיכום התוכנית החקלאית לשנים הבאות מלמד על תיכנון של מאמץ כולל ורב-גזרתי: -

(א) פרויקט מישור אתינה, על 135,000 פדאן (567,000 דונם), שיושקה ממי הנילוס.

(ב) פרויקט עיון-מוסא עד וואדי-פיראן, ששטחו 120,000 פדאן (504,000 דונם). מרחב פיתוח זה יושקה אף הוא ע"י הנילוס. המכון המצרי לחקר המידבר הקים משתלה לעצי פרי על שטח של כ-100 דונם. כן נבדקים עתה גידולי עשב למיפוא.

(ג) תוכנית לעיבוד 70,000 פדאן (294,000 דונם) במרכז סיני, שתתבסס על מיתיהום פוסיליים, או לחילופין על מי הנילוס.

(ד) עיבוד 150,000 פדאן (630,000 דונם), שיורחבו יותר מאוחר עד כדי רבע מיליון פדאן (מיליון דונם), ויושקו ע"י נגר-עילי של מי גשמים. במרחבים אלה ייווצרו שיעורה, אבטיחים, קקיון וגידולים מידבריים אחרים. לניצול צמחי השמן יוקם מיפעל לייצור שמן-קיק.

(ה) פרויקט נוסף בשטח "המשוחרר" על 10,000 פדאן (42,000 דונם) לקידוחי מיתיהום. שטח זה מפונה בשבועות האחרונים ממוקשים.

(ו) גידול צאן, כשהמזון יתבסס על גידולי הסביבה. ראוי

להטעים, כי ענף הבהמה הדקה במצרים אינו מפותח מחמת היעדר שטחי מירעה טבעי. סיני עשוי לספק את העתודה הטבעית לענף חשוב זה. בתפריטם של בני מצרים.

גם מבחינה מינהלית מארגן המינהל המצרי מערכות תשתית לסיני כדלקמן - בתי-סיסודיים, מרפאות, יחידות לשירותים סוציאליים, מרכזי נוער ותרבות בכל כפר וכפר. החלוקה המינהלית מצביעה על האזורים הראשיים הבאים - אל-עריש, שיח-זווייד, רפיח, ביר אל-עבד וא-טור. במרכזים המינהליים הללו יוקמו בתי-ס תיכוניים ומקצועיים. בעתיד

הרחוק יותר תוקמה בסיני שלוחות של אוניברסיטת תעלת-סואץ, ובמיוחד הפקולטות הגיאולוגיות והמינרלוגיות (נפט ומחצבים). במיסגרת שיקום האזור יותקנו הגשרים והכבישים, יופעל קו אוטובוסים וכן יחידות אספקה, ותוקמנה תחנות-מישורה.

מאמץ תיכנוני מקיף נעשה בתחום המיכרות והמחצבים. יו"ר הרשות למחקרים גיאולוגיים ופרוייקטים למיכרות במשרד התעשייה המצרי, ד"ר ג'לאל מוצטפא, קבע כי עודכנה רשימת פועלי המיכרות המצריים שעבדו בסיני לפי 1967. מיכרה הפחם אל-צפא בסיני לא נפגע, והוא אמור להפיק כ-1000 טון פחם ליום. עתודותיו נאמדו ביותר מ-25 מיליון טון פחם גולמי, והן מתאימות להפעלת תחנת-כוח ותישלכות ברזל ופלדה. בשעתו הועסקו במיכרה זה כ-850 עובדים. כך ציין יו"ר הרשות, כי בכוננת ממשלת מצרים לפתח 5 מיכרות פחם נוספים בג'בל-מע'ארה.

מיכרות המנגן באום-דוגמה, כ-35 ק"מ ממל אבר-זנימה במפרץ סואץ, נאמדו ב-4 מיליון טון של עתודות. הפוטנציאל השנתי של מיכרות אלה מגיע ל-150,000 טון של מנגן משובח. בעבר ייצאה מצרים את רוב המנגן המשובח. רשות המיכרות והמחצבים המצרית מתעתדת גם לפתח מיכרה קאולין שאת הפוטנציאל שלו היא העריכה בכ-40,000 טון לשנה. גם מחצבים נוספים של חולי-לבן (25,000 טון לשנה) ומיכרות גבס מצויים במערב התיכונן של הרשות המצרית.

מרבית רצועת הנפט של סיני הצמודה למפרץ סואץ הוחזרה, כידוע, לידי מצרים בשנת 1975. לאחר קבלת שדות-עלמה - מעריכה מצרים - שיהא ניתן להפיק מסיני כמיליון חביות נפט ליום. השדות הצפוניים של סיני (אבר-זנימה, בלאעים, אבר-רודס, ראס-סדר, עסל וראס-טאמרה) משתרעים על שטח של כ-2,000 קמ"ר, והנפט נשאב מ-140 בארות. תפוקת הנוכחית מתקרבת ל-100,000 חביות ליום. לפי סיכומי של ד"ר חמדי אל-בנבני, מפיקה עתה מצרים כ-400,000 חביות נפט ליום מכל שדות מפרץ סואץ, הן מסיני, הן מאפריקה והן מקרקעית המפרץ. (אל-מורע'אן נחשב לאחד מ-25 שדות הנפט העשירים ביותר בעולם). להערכתו, ניתן יהיה להגיע למיליון חביות ליום מכל שדות הנפט של מפרץ סואץ בשנות ה-80 המוקדמות, וזאת בהתחשב בהחזרתן הצפויה של בארות "עלמה" הישראלית באזור א-טור. בהתחשב בעובדה שאשטקד התגלו גם שני שדות נפט האחד - באבר-מאטי, בצפון דלתת-הנילוס, והשני - ליד אסמאעליה, הרי שניתן יהיה להגביר את תפוקת הנפט השנתית של מצרים כולה ל-20 מיליון טון לשנה כבר בשנת 1980. יש לזכור כי צריכתה הפנימית של מצרים אינה עולה על 9 מיליון טון לשנה, וכך ייוותרו למדינה למעלה מ-10 מיליון טון שנתיים לצרכי יצוא וקבלת מטבע קשה.

אלו הם מיקצת מתוכניותיה של מצרים בסיני. אם, אכן, תיסוג ישראל, נעלה מכל ספק, כי ממשלת מצרים תמשיך בתנופה את משימותיה המתוכננות. טובות ההנאה הצפויות הינן רבות ומגוונות: נפט, עתודות-קרקע, מיכרות ומחצבים, תעשיית תיירות ותיכנון קליטת עודפי אוכלוסין מארץ-היאור. אפילו תצליח מצרים להגשים רק חלק מתוכניותיה, הרי שפני סיני ישנתו לחלוטין. עיבוי המוגרפי מצרי בסיני יעלה בקנה אחד עם פריסת תשתית-צבאית נרחבת, שתתבסס על המערך התחבורתי שהותקן ע"י צה"ל, ותהפוך את חצי-האי לראש-גשר אפשרי למיתקפה על ישראל בניסיונות בעתיד.